

1.01 Izvirni znanstveni članek

UDK 392.65(497.4 Ljubljana)"1900/1930"
prejeto: 9. 2. 2006**Branka Grošelj**dipl. univ. zgodovinarica, Ul. bratov Učakar 14, SI-1000 Ljubljana
e-mail: brankagroselj@email.si

Prostitucija v Ljubljani v prvih treh desetletjih 20. stoletja

IZVLEČEK

Prispevek predstavlja pravno ureditev prostitucije v avstrijski kazenski zakonodaji na začetku 20. stoletja kot tudi primerjavo te zakonodaje s kazensko zakonodajo kraljevine Jugoslavije ter na podlagi obeh zakonodaj izoblikovano ureditev prostitucije v Ljubljani. Pri tem gre za prikaz tako javne kot skrivne prostitucije, posebna pozornost pa je namenjena tudi zvodništvu, trgovini z belim blagom in spolnim boleznim, ki jih zaradi tesne povezave s prostitucijo ne gre spregledati.

KLJUČNE BESEDE

prostitucija, Ljubljana, pravna ureditev, spolne bolezni

SUMMARY

PROSTITUTION IN LJUBLJANA DURING THE FIRST THREE DECADES OF THE 20TH CENTURY

The contribution presents legal regulation of prostitution in Austrian penal legislation at the beginning of the 20th century, and gives a comparison of the mentioned legislation with penal legislation of the Kingdom of Yugoslavia and based on both legislations regulated prostitution in Ljubljana. The article deals with public and covert prostitution, and special attention is intended to procurement, white slave traffic and venereal diseases, which because of tight connection with prostitution should not be overlooked.

KEY WORDS

prostitution, Ljubljana, legal regulation, venereal diseases

PRAVNI SISTEM

Pravna ureditev prostitucije v avstrijski zakonodaji

Dne 27. maja 1852 je bil sprejet "Kazenski zakon o hudodelstvih, pregreških in prestopkih", ki je stopil v veljavo 1. septembra 1852. Na Slovenskem je ta zakon, ki je bil večkrat noveliran, veljal do 1. januarja 1930, ko je stopil v veljavo Kazenski zakon Kraljevine Srbov, Hrvatov in Slovencev, za prekrške in prestopke pa tudi še po tem datumu.

Prostitucija je bila v "Zakonu o hudodelstvih, pregreških in prestopkih" iz leta 1852 označena kot prestopek. V členu 509 tega zakona je bila opredeljena kot obrtniško nečistovanje in razglašena za kaznivo dejanje, kar je policijski oblasti povzročalo pravne ovire pri urejanju prostitucije. Te ovire je policijska oblast premagala z ustrežno interpretacijo stavka "*kaznovanje tistega, ki s svojim telesom opravlja nečisto obrt, je prepuščeno krajevni policiji*",¹ tako da je iz besede "*prepuščeno*" sledilo, da je policijska oblast sicer imela pravico, ne pa tudi dolžnost kaznovati prostitucijo. Iz tega je izhajalo glavno vodilo reglementacije,² da je prostitucija kazniva, da pa policijska oblast tistih prostitutk, ki se bodo podvrgla policijskemu nadzoru, kazensko ne bo preganjala. Kljub temu učinek reglementacije ni bil zadovoljiv; prostitutke, ki so bile reglementirane, so bile izpostavljene tolikšnim omejitvam, da so zato veliko pogosteje prihajale v konflikt s policijsko oblastjo kot tiste prostitutke, ki se niso podvrgle policijskemu nadzoru.³

S sprejemom "Zakona s katerim se ukrepljejo kazensko-pravna določila o tem, koga je dopušče-no držati v prisilnih delavnicah ali popravnih z dne 24. maja 1885" je bil zato § 509 razveljavljen, prostitucijo pa je urejal § 5, ki je varnostnim oblastvom prepuščal ureditev tega vprašanja po lastni presoji in pod pogoji, ki so jih sama določila,⁴

¹ Cvirn, Iz zgodovine prostitucije, str. 142.

² Pod reglementacijo prostitucije se razume z zakoni reguliran policijski nadzor nad javno prostitucijo.

³ Mischler – Ulbricht, *Österreichisches Staatswörterbuch*, str. 265.

⁴ *Zbirka avstrijskih zakonov*, § 5 "Varnostnemu oblastvu je prepuščeno kaznovati ženske, katere s svojim telesom nečisto obrt vršijo. Ako take ženske:

1. navzklic policijski pokaznitvi svoj nečist obrt nadaljujejo, ali
2. pri tem, kolikor so dana neka policijska ukazila, zoper ta ukazila delajo, ali
3. svoj nečisti obrt vršijo, dasi so vedele da imajo sramno bolezen (venerijo), ali
4. z očitno nečistostjo veliko pohujšanje dajo, ali
5. mladostne ljudi zavedo, gre jih kaznovati z ostrim zaporom, namreč v slučajih omenjenih pod pod 1 in 2 od 8 dni do 3 mesecev, a v slučajih navedenih pod 3, 4, in 5 od 1 do 6 mesecev. Osebe bodi moškega bodi ženskega spola, katere razven slu čajev

kar je pomenilo, da je bila s predpisi urejena prostitucija tudi zakonsko dovoljena.

Problem se je pojavil že pri določanju, kdo sploh je prostitutka oziroma kakšne ženske lahko štejemo za prostitutke. Kot prostitutke niso bile obravnavane ženske, ki so se prostituirale občasno, ženske, ki so bile promiskuitetne in so pogosto menjavale spolne partnerje, vendar v nepridobitnem smislu, in ženske, ki so bile priležnice in so imele redna ljubezenska razmerja.⁵ Tako se je profesionalno prostitutko pravzaprav lahko določilo le na podlagi večkratnih aretacij. Z izjemo tistih, ki so obrt opravljale v javnih hišah in tistih, ki so se prostovoljno odločile za reglementirano prostitucijo.

V novem zakonu se je kazala tudi hipokrizija zakonodajalcev, ki niso določili, da je prostitucija dovoljena, zakonita in enotno urejena. To so raje prepustili posameznim varnostnim oblastvom, in sicer ne le odločitev ali bodo prostitucijo sploh dopuščali, temveč tudi pod kakšnimi pogoji. Tako

Sittenpolizei (fernelle).

A. Prostitution. — B. Mädchenhandel. — C. Sonstige Bestimmungen.

A. Prostitution.

I. Allgemeines. — II. Verhältnis der Rechtsordnung zur Prostitution. — III. Prostitutionsreglement. — IV. Zuhälterwesen.

I. Allgemeines. Nach § 5 G. 24 V 85, R. 89, erscheint als Prostituierte jene Frauensperson, welche mit ihrem Körper unzüchtiges Gewerbe treibt. Demnach liegt das Begriffskriterium nicht im wahllosen Geschlechtsverkehre, sondern in der gewerbsmäßigen Betreibung der Unzucht.

Nicht in Betracht kommen daher jene Frauenspersonen, welche nur gelegentlich gegen Entgelt sich preisgeben sowie jene einen Beruf ausübende Mädchen, wie Verkäuferinnen, Dienstmädchen u. dgl., welche zwar gewohnheitsmäßig, jedoch nicht um des Erwerbes willen, sondern lediglich zur Befriedigung ihrer Sinnenlust mit mehreren Männern geschlechtlich verkehren. Endlich können auch jene Frauenspersonen nicht als Prostituierte angesehen werden, welche im Konkubinate leben oder aber mehr oder minder ständige Liebesbeziehungen unterhalten. Sehr oft ist es schwer, eine richtige Abgrenzung zu finden.

Odlomek iz državnega pravnega slovarja (Mischler – Ulbricht, *Österreichisches Staatswörterbuch*, str. 263).

§ 512 k.z. z dne 27. 5. 1852 iz obrtovne ne čistosti drugih sebi preživila iščejo, naj bodo ka znovane z ostrim zaporom od 8 dni do 3 mesecev. V slučajih 1 in 3 nastopa kazensko-sodni pregon na zahtevo varnostnega oblastva."

⁵ Mischler – Ulbricht, *Österreichisches Staatswörterbuch*, str. 263.

so se sami osvobodili moralne dileme in jo preložili na ramena lokalnih varnostnih oblastev. Splošna legalizacija prostitucije kot take bi bila za tisti čas prehud udarec za tedanjo družbo; tako pa so ubrali sredinsko pot: prostitucije niso odobraval, hkrati pa je tudi niso prepovedovali.

Pravna ureditev zvodništva in trgovine z belim blagom v avstrijski zakonodaji

S prostitucijo sta bila, tako kakor je še danes, tesno povezano zvodništvo oziroma sovodstvo ali rofijanstvo, kot so zvodništvo takrat imenovali, in trgovina z belim blagom. Medtem ko je bilo samo zvodništvo uvrščeno med prestopke, je bilo trgovanje z belim blagom in zvodništvo mladoletnih oseb označeno kot hudodelstvo in temu ustrezno tudi strožje kaznovano.

Medtem ko je zakon urejal zvodništvo in z njim povezano mešetarijenje z belim blagom, storjeno znotraj meja države, pa mednarodna trgovina z belim blagom ni bila obravnavana v nobenem paragrafu avstrijskega zakona. Avstrijska zakonodaja ni predvidevala samostojnega, težko kaznivega delikta, ki bi zajemal potovanje žensk v tujino z namenom prostitucije. Pri urejanju tega vprašanja so si zato pomagali s § 90, 93, 96 in 98, ki so obravnavali zločine "ljudoropstva", omejitve osebne svobode, ugrabitve in izsiljevanja. Z ozirom na to, da se je pri mednarodni trgovini z belim blagom posamezno kaznivo dejanje odvijalo na ozemlju različnih držav, se je pojavilo zagotovilo mednarodne pravne pomoči kot nujno potreben pogoj, *conditio sine qua non*, za uspešno zatiranje trgovine z belim blagom.⁶

Zvodniki so izkoriščali naivnost mladih deklet in delo prostitutk, na čigar račun so živeli. Za zvodništvo, ki je bilo definirano v § 512,⁷ je bila določena kazen "hudega" zapora od treh do šestih mesecev, ki jo je bilo mogoče poostriiti, če so se krivci s tem poslom ukvarjali že daljši čas. Kogar so pri tem poslu zasačili že drugič, pa je bil po prestani kazni pregan iz kraja bivališča, če je bil tujec, pa iz vseh kronovin cesarstva. Avstrijski zakon je tako kot nemški, belgijski in francoski, zvodništvo vrgel v isti koš s potepuštvom in predvideval oddajo zvodnikov v popravnice ali prisilne delavnice.

§ 512 je policijski oblasti povzročal znatne težave v povezavi s § 509 istega zakona. Dajanje

prenočišča prostitutkam je namreč še vedno ostajalo kaznivo kot zvodništvo tudi v primeru, da so bile prostitutke pod policijskim nadzorom. Policijska oblast je ta problem reševala tako, da je enostavno zanemarila odnos stanodajalcev s prostitutkami in celo prepovedala uradne zaznamke njihovih imen. Ko pa je z novim zakonom iz leta 1885 postala prostitucija, ki se je opravljala v skladu s policijskimi odredbami, zakonita, je iz tega izhajal sklep, da je potem tudi zvodništvo teh prostitutk zakonito.⁸ Takšno sklepanje je bilo povsem upravičeno, upoštevajoč tesno povezanost prostitucije z zvodništvom.

Novi zakon iz leta 1885 je prinesel določene dopolnitve k § 512 kazenskega zakona iz leta 1852, in sicer je § 5 določal kazen osmih dni do treh mesecev "ostrega" zapora za vsakogar, ki bi se preživljal z izkoriščanjem "obrtovne nečistosti" drugih. To je pomenilo, da je bil obsojen zvodništva vsak, ki se je preživljal direktno z zaslužkom prostitutke in ji omogočal zaščito. V praksi je bila ta oblika zvodništva težko dokazljiva. Zvodnikom je pogosto uspelo prikazati navidezen zaslužek in jih je bilo zato težko obsoditi tudi takrat, ko je bila njihova povezanost s prostitucijo nedvomna.⁹

Zvodništvo mladoletnih oseb oziroma napeljevanje oseb v svojem varstvu k "nečistemu delu" je bilo kaznovano s "težko" ječo od enega do petih let.¹⁰

Kazenska zakonodaja Kraljevine Jugoslavije

V obravnavanem obdobju, to je od leta 1900 do leta 1930, je veljala na kazensko pravnem področju avstrijska kazenska zakonodaja. Vendar pa je prišlo med letoma 1918, ko je razpadla monarhija, in 1929, ko je bila sprejeta nova zakonodaja, do določenih sprememb na zakonodajnem področju.

Na področju urejanja vprašanja prostitucije in zvodništva je prišlo v začetni dobi nove države s sprejemom Zakona o radu in redu, ki ga je sprejela narodna skupščina 2. avgusta 1921, do ukinitev legalizirane prostitucije, kar je določal člen 6, ki je ukinjal uporabo § 5 zakona iz leta 1885. Člen 6 je določal tudi, da se smejo "potepuhi, pijanci in ljudje nečiste obrti" po prestani kazni oddati v prisilno delavnico.¹¹ Problematična je bila sama definicija oziroma razumevanje izraza "nečista obrt", ki očitno ni bila dovolj natančno opredeljena: *"Že kaznivi dejanski stani potepanje, pijančevanje, izvrševanje nečiste obrti brez nadaljnjih točno opredeljenih momentov se dajo kaj različno razlagati, še zlasti zadnji. Bordelstvo, rufijanstvo,*

⁶ Prav tam, str. 267.

⁷ *Zbirka avstrijskih zakonov*, § 512 "S prestopkom sovodstva (rofijanstva) se zakrivate tisti:

a.) kateri nečistnicam za njih nedopuščno obrtovanj pri sebi redno prebivališče ali sicer potuho dajejo

b.) kateri se z dopeljevanjem takih oseb redoma pečajo

c.) kateri sicer v takih nedopuščenih dogovorih mešetarijo".

⁸ Mischler – Ulbricht, *Österreichisches Staatswörterbuch*, str. 265.

⁹ Prav tam, str. 267.

¹⁰ *Zbirka avstrijskih zakonov*, § 133.

¹¹ Dolenc, Kazenskoppravno zakonodajstvo, str. 124–125.

tajna prostitucija, sutinerstvo..., vsaka teh v velikih mestih neredkih prikazni je po splošnem pojmovanju nečista obrt.¹²

Vprašanje zvodništva in trgovine z belim blagom je urejal Kazenski zakonik za kraljevino Srbov, Hrvatov in Slovencev¹³ v XXIV. poglavju o kaznivih dejanjih zoper javno moralno. Zvodništvo sta obravnavala § 280¹⁴ in 281,¹⁵ ki sta predvidevala tako zvodništvo in pomoč pri "nečistosti" v najširšem smislu besede kot tudi izkoriščanje žensk, ki so se profesionalno ukvarjale s prostitucijo. Pomembno se mi zdi poudariti, da je zakon tako v vlogi lastnikov javnih hiš kot zvodnikov predvideval tako ženske kot moške osebe. Povod za kaznivo dejanje je bila lahko materialna korist ali navada.

Zvodništvo profesionalne prostitutke se je kaznovalo nekoliko milejše kot zvodništvo sicer. Razlog temu je bil verjetno strah, da bi se še nedolžne osebe moralno izpridile, in potreba po zaščiti le-teh, medtem ko so smatrali profesionalne prostitutke za moralno že izgubljene. Za izvršitev kaznivega dejanja zvodništva ni bilo potrebno, da je do nečistovanja dejansko prišlo. Zadostovalo je že ustvarjanje okoliščin, ki bi bile ugodne za izvrševanje nečistosti, o katerih so bile obveščene potencialne stranke. Vendarle je bilo dokazovanje izvršitve kaznivega dejanja zvodništva zelo težavno brez dokazov, da je dejansko prišlo do nečistovanja.

Zakonik Kraljevine Srbov, Hrvatov in Slovencev obratovanje javnih hiš ni predvideval kot kaznivo dejanje. Tako je prihajalo v krajih, kjer so javne hiše še vedno obratovala, do nasprotja med določili kazenskega zakonika, ki je prepovedoval vse vrste sodelovanja pri nečistovanju, in dejanskim stanjem v praksi.¹⁶

Mladoljetne žrtve so bile v omenjenem zakonu zaščitene bolje kot v prejšnjem, avstrijskem. Zvodništvo oseb, mlajših od osemnajst let, in oseb, ki so bile ali zaupane storilcu kaznivega dejanja v skrb ali so bile z njim v sorodu, se je kaznovalo z "robijo" do deset let.¹⁷ Zanimivo je dejstvo, da je

zakon predvideval tudi "zvajanje" moških (tukaj gre predvsem za mladoletne fante, ki so bili odpeljani v tujino z namenom nečistovanja, večino ma v vzhodne dežele) in ne le žensk; avstrijski zakon, je izrecno govoril le o "zvajanju" žensk.

Trgovino z belim blagom sta obravnavala § 282 pod 3. točko¹⁸ in § 283.¹⁹ Razlika med obema paragrafoma je bila v tem, da je prvi predvideval trgovino z belim blagom znotraj države, medtem ko je drugi govoril o odpeljavanju osebe v tujino. Oseba, odpeljana v tujino, je lahko bila prostitutka, ni pa to bilo nujno, saj je bil glavni cilj § 283 preprečevanje trgovine z ljudmi in ne reševanje posameznikov nemoralnega življenja kot v § 282. Za izvršitev kaznivega dejanja ni bila potrebna dejanska prekoračitev meje, zadostovalo je že samo načrtovanje in izročitev tretji osebi.²⁰ S § 283 je bila odpravljena pomanjkljivost avstrijskega kazenskega zakonika, ki ni predvideval odpeljanja ženske v tujino z namenom prostitucije. § 283 je nastal kot posledica mednarodnih konferenc, katerih namen je bil zajeziiti trgovino z belim blagom z ukrepi, ki naj bi jih sprejele vse države. Te ukrepe, ki so bili tako preventivni kot represivni, je v kazenskem zakoniku iz leta 1929 sprejela tudi Kraljevina Jugoslavija.²¹

UREDITEV PROSTITUCIJE V LJUBLJANI

Kasernacija²²

Ideja o ureditvi prostitucije se je v Ljubljani pojavila že v drugi polovici 19. stoletja. Kakor v drugih evropskih mestih je tudi v Ljubljani nastala iz skrbi za zdravstveno stanje njenih prebivalcev. Vendar pa je bilo do popolne reglementacije prostitucije v Ljubljani potrebno počakati vse do leta 1905.

Uraden začetek kasernirane prostitucije v Ljubljani je tako 15. februar 1897, ko je bila odprta javna hiša v Zvonarski ulici št. 13.²³ To je pomenilo, da so od tega dne dalje prostitutke svojo obrt lahko opravljale izključno le v javni hiši.

¹² Dolenc, Prislilna vzgoja k delu, str. 230.

¹³ Kljub temu, da je ob sprejemu kazenskega zakonika 27. 1. 1929 Kraljevina Srbov, Hrvatov in Slovencev že preimenovana v Kraljevino Jugoslavijo, je dotični zakonik sprejet in izdan pod uradnim naslovom Kazenski zakonik za kraljevino Srbov, Hrvatov in Slovencev. Zakaj ni prišlo do preimenovanja kazenskega zakonika, mi ni znano. Vendar pa Mihail P. Čubinski komentar istega zakonika izdanega leta 1929 imenuje Naučni i praktički komentar krivičnog zakonika Kraljevine Jugoslavije.

¹⁴ Kazenski zakonik, § 280 – "Kdor pomaga iz navade ali iz koristoljublja izvrševati nečistost, se kaznuje z strogim zaporom do 2 let. V posebno težkih primerih se kaznuje z robijo do 5 let."

¹⁵ Prav tam, § 281 "Kdor izkorišča žensko osebo, ki izvršuje nečistost obrtoma, se kaznuje z strogim zaporom in v denarju".

¹⁶ Čubinski, Naučni i praktički komentar, str. 220–221.

¹⁷ Kazenski zakonik, § 282 "Z robijo do 10 let se kaznuje: "1. kdor zводи osebo, mlajšo od 18 let

2. kdor zводи svojo ženo, hčer, sestro, vnukinjo ali osebo, poverjeno njegovemu skrbstvu ali nadzoru

3. kdor odvede kakšno osebo zaradi nečistosti iz nje domačije ali prebivališča v drug kraj ter jo tam zapusti ali jo izroči drugemu."

¹⁸ Glej op. 16.

¹⁹ Kazenski zakonik, § 283 "Kdor odvede kakšno osebo zaradi nečistosti v inozemstvo ali jo komu zaradi tega odda ali se zaradi tega s kom združi, se kaznuje z robijo do 15 let."

²⁰ Čubinski, Naučni i praktički komentar, str. 224.

²¹ Prav tam, str. 223.

²² Pod kasernacijo prostitucije se razume omejitve prostitucije na točno določen kraj, kar omogoča lažji zdravniški in policijski nadzor prostitucije (npr. javne hiše, določene ulice ali četrti...).

²³ ZAL, LJU 489 (Reg. I), fasc. 1059, fol. 653.

Javna hiša je v Ljubljani delovala na dveh naslovih, in sicer v Zvonarski ulici št. 11 in Zvonarski ulici št. 13. V Zvonarski ulici št. 13 je, kot že rečeno, pričela z delom 15. februarja 1897, kdaj je odprla svoja vrata v Zvonarski ulici št. 11 pa iz dosegljivih virov ni razvidno. Verjetno pa je pričela z delovanjem po letu 1900, saj se v popisu prebivalstva iz leta 1900 omenja kot lastnica hiše v Zvonarski ulici št. 11 Matilda Lowy,²⁴ ki je bila lastnica obeh javnih hiš, viri iz leta 1898 in 1899 pa javne hiše na tem naslovu ne omenjajo.²⁵

Župan Ivan Hribar je ob odobritvi otvoritve javne hiše poudaril, da bo javna hiša zaprta takoj, ko se bo izkazalo, da se takšna ureditev prostitucije ne obnese, prav tako pa je prepovedal, da bi javno hišo obiskovali "gojenci učnih zavodov in mladeniči, ki so komaj dorasli", ter zaposlovanje deklet slovenske narodnosti,²⁶ kar je bil glavni razlog, da so bile v javni hiši zaposlene tujke.

Javna hiša je pod vodstvom Matilde Lowy delovala do 21. maja 1904, ko je zaprla svoja vrata, ker je bila lastnica osumljena trgovine z belim blagom. Prostitutkam je bilo prepovedano delo v Ljubljani in vseh deset,²⁷ ki so v tem času bivale v javni hiši, je bilo še istega dne z vlakom odpravljenih. Ponovna otvoritev javne hiše je bila zadržana do razrešitve primera.

Reglementacija²⁸

V primerjavi z drugimi slovenskimi mesti je bila prostitucija v Ljubljani reglementirana dokaj pozno (v Mariboru v osemdesetih letih 19. stoletja, v Celju leta 1895).²⁹ Po zaprtju javne hiše v Ljubljani maja 1904 se je mestni magistrat zaradi nenehnih prošelj in zahtev po ponovni otvoritvi javne hiše odločil pozanimati v Celovcu, Mariboru, Gradcu, Hamburgu in na Reki, kako so vprašanje prostitucije uredili tam.³⁰ Še istega leta je bil sprejet t. i. "Navod", ki je natančno določal nadzor prostitucije v Ljubljani. V "Navodu" je bil opredeljen način sprejema in vknjižbe vsake ženske, ki se je v Ljubljani želela ukvarjati s prostitucijo, zdravniški nadzor in policijska sredstva.³¹ Posebna skrb je bila namenjena zdravstvenemu stanju prostitutk saj so bili predpisani obvezni zdravstveni pregledi, ki jih je mestni policijski zdravnik opravljal dvakrat tedensko.

Tako so lahko že decembra leta 1904 prosti-

tutke svojo obrt opravljale privatno, če so le imele zdravstvene knjižice, s katerimi so dokazovale, da so redno zdravstveno pregledane.

Kljub temu, da je bila zagotovljena svoboda stanovanja, pa prostitutke niso smele stanovati v obljudenih ulicah, blizu cerkva, šol in uradov. Nadalje je bilo določeno, da so smele stranke hoditi iskat na ulico do 22. ure, če pri tem niso vzbujale pozornosti in so se spodobno vedle, prav tako se niso smele posluževati zvodnikov. Vsaka kršitev teh predpisov je bila kaznovana z globo ali zapornom od 6 ur do 14 dni.³²

Do ponovne otvoritve javne hiše je prišlo 23. februarja leta 1905, ko je mestni magistrat izdal dovoljenje Alojziju Kališu, najemniku obeh hiš.

PROSTITUCIJA PO 1. SVETOVNI VOJNI

Dne 1. marca 1919 je poverjeništvo za notranje zadeve pri Deželni vladi za Slovenijo sprejelo odločbo, da prostitucija ni več dopustna in da morajo vse javne hiše prenehati z delovanjem. Vendar se to v praksi ni uresničilo.³³ V letih 1918 do 1934 je ostal v veljavi prejšnji sistem predpisov.³⁴ Javna hiša v Zvonarski ulici št. 11 in 13 v Ljubljani je prenehala obratovati leta 1919. Obe hiši so kasneje podrli ob izravnavi ceste.³⁵

Zaradi pomanjkljivega oziroma kar neobstoječega arhivskega gradiva, ki bi se nanašalo na prostitucijo ali na zvodništvo oziroma trgovino z belim blagom v obdobju po 1. svetovni vojni, si je pri raziskovanju potrebno pomagati s članki v edini ženski reviji, ki je v tem obdobju izhajala in pisala o tej problematiki (revija *Ženski svet*), deloma s članki v dnevnem časopisju, ki pa so temu vprašanju posvečali zelo malo pozornosti ali pa skoraj nič.

O zaprtju javne hiše v Ljubljani je poročal *Slovenski narod*, ki je med drugim zapisal, da je o tej naredbi deželne vlade za Slovenijo pisal tudi sarajevski časopis *Slavenski Jug*, ki je načeloma odobral potezo deželne vlade, opozarjal pa je na probleme, ki so bili povezani s prostitucijo in bi jih bilo potrebno rešiti, če bi si zares želeli dokončno rešitev tega problema. Eden izmed problemov, ki so jih izpostavili, je porast skrivne prostitucije, ki se bo opravljala po privatnih stanovanjih brez ustreznega zdravstvenega nadzora nad prostitutkami, kar bo predstavljalo tveganje za razširjanje spolnih bolezni.³⁶ Na to je v eni izmed naslednjih števil *Slovenskega naroda* opozorilo tudi zdravniško društvo, ki je poročalo, da naj bi bila v Sloveniji spolno bolna že vsaka druga ženska v starosti od 20 do 40

²⁴ Kavčič, *Prostitucija v Ljubljani*, str. 156.

²⁵ ARS 16, *Deželno predsedstvo za Kranjsko*, fasc. 47, konv. 13.

²⁶ ZAL, LJU 489 (Reg. I), fasc. 1059, fol. 653.

²⁷ ZAL, LJU 489 (Reg. I), fasc. 1274, fol. 499–510.

²⁸ Gl. op. 2.

²⁹ Enciklopedija Slovenije, zv. 9, str. 380.

³⁰ ZAL, LJU 489 (Reg. I), fasc. 1274, fol. 562.

³¹ ZAL, LJU 489 (Reg. I), fasc. 1274, fol. 571.

³² ZAL, LJU 489 (Reg. I), fasc. 1277, fol. 235, fasc. 1274, fol. 571.

³³ Markovič, *Prostitucija*, str. 38.

³⁴ Enciklopedija Slovenije, zv. 9, str. 380.

³⁵ Valant, *Hiše in ljudje*, str. 36.

³⁶ *Slovenski narod*, 27. 3. 1919, št. 69, str. 5.

let, in da bi bilo potrebno nadzorovati obrti, kjer se spolne bolezni prenašajo (gostilne ...).³⁷

Zanimivo je dejstvo, da časopis *Slovenec*, ki je tako spodbujal k zaprtju javne hiše in obsojal prostitucijo, sploh ni objavil novice. Časopis *Domoljub* pa je svoje odobravanje odločno sporočil v kratkem odstavku: "Pametna odredba deželne vlade je soglasno odredila, da se morajo vse zloglasne hiše po slovenskem ozemlju zapreti. Tako je prav! Ženska ne sme biti sužnja moških strasti."³⁸ Glede na to, da je vprašanje prostitucije dolgo pestilo slovensko javnost, je presenetljivo, da dnevno časopisje ni tej novici namenilo več prostora. Pričakovati bi bilo glasno odobravanje, ki bi bilo povzeto v več kot le enem stavku in ne le bežno omembo dejstva. Na splošno je časopisje v tem obdobju, ko je poročalo o prostituciji, pisalo o prostituciji v tujini (Dunaj) in o ukrepih proti spolnim boleznim, kar se je posredno navezovalo na prostitucijo, ne neposredno o prostituciji v Ljubljani ali širše na Slovenskem. Noben časopis ni objavil članka, ki bi se obširno posvetil pogojem, v katerih so živele prostitutke, ali vzrokom, ki so jih potisnili v ta poklic in ki bi na takšen način opozarjal na nevarnosti prostitucije. Zdi se, da nihče ni želel priti resnici do dna. O prostituciji so poročali kot o nečem, kar se dogaja drugje.

Nasprotno je revija *Ženski svet* s številnimi članki opozarjala na glavne probleme svojega časa: na socialne vzroke, ki so ženske potisnili v prostitucijo, na dvojno moralo, ki je veljala ne le med moškimi in ženskami, temveč tudi med bogatimi in revnimi, na možnosti preprečevanja prostitucije in spremembe odnosa moških do žensk, pozivala je, da se k sodelovanju reševanja tega problema pritegne tudi ženske, poročala je o vsakokratnih skupščinah in kongresih Narodne ženske zveze Srbov, Hrvatov in Slovencev in tudi o kongresih v tujini, ter o zaščiti deklet, ki so moralno ogrožena (leta 1922 je bil pri "Zvezi" ustanovljen fond za zaščito moralno ogroženih deklet).³⁹

Na enem izmed kongresov Narodne ženske zveze je ena izmed govornic predstavila najbolj učinkovita sredstva za omejevanje prostitucije in spolnih bolezni, ki so bila v določenih točkah precej konservativna in celo skrajna, vendar so nedvomno predstavljala splošno videnje prostitucije: "Borba proti reglementaciji prostitucije, ki dela državo sokrivo, da se žena ponižuje do prodajnega blaga, boj alkoholu do skrajne mere, izločimo iz človeške družbe vse degenerirane in k prostituciji se nagibajoče ženske; spravimo jih v domove (tako kot so zapirali blazne, bolne), dajmo jim dela, da jih napravimo neškodljive, trgovina s

sužnjami naj se smatra kot zločin, a ne kot doslej kot prekršitev, nezakonski oče mora skrbeti za svojega otroka, sicer naj se občutno kaznuje, nastopiti je najstrožje proti uvozu in razširjanju pornografskih knjig in slik ter vpeljati strogo cenzuriranje, osnujejo naj se povsod brezplačne ambulance za zdravljenje veneričnih bolezni, prostitucija naj se ne smatra za problem higijene, nego za sredstvo, ki širi spolne bolezni. Zato naj država, občine, privatna inicijativa in posamezniki ne skrbijo samo za narodno zdravje, nego tudi za narodovo moralo."⁴⁰

Vse to jasno kaže, da je bila prostitucija v obdobju po koncu reglementacije še kako prisotna in razširjena. Leta 1919 se je spremenila le zakonodaja oziroma tolmačenje veljavne zakonodaje, niso pa se spremenile družbene razmere in pogoji, v katerih so ljudje živeli. To pa je bil temeljni razlog, da je bila abolicija neuspešna. To je razvidno tudi iz članka v *Ženskem svetu*, ki se nanaša na stanje v Ljubljani: "Pri nas nimamo javnih hiš ne reglementirane prostitucije, a imamo prostitutke. Ko je policija nedavno napravila racijo po Tivoliju, jih je zalotila vse polno. Dognala pa je da so po veliki večini brezposelne delavke, služkinje ali celo reducirane uradnice."⁴¹ V tem zadnjem stavku leži bistvo problema in razlog za razširjenost prostitucije. S prostitucijo so se bile prisiljene ukvarjati ženske, ki so bile ali tako slabo plačane, da s svojo plačo niso mogle preživeti sebe in svojih družin, ali pa so izgubilo delo, kar se je zgodilo v večini primerov in je bilo rezultat negotove gospodarske situacije.

Potrebno je poudariti dejstvo, da med prostitutkami niso bile le neizobražene ženske iz nižjih slojev, ki so opravljale slabše plačana dela, temveč tudi ženske, ki so imele za tisti čas za žensko višjo izobrazbo (kot so tajnice, uradnice, učiteljice), ki so bile v na splošno težkih gospodarskih časih prisiljene najti alternativen vir prihodkov. To samo po sebi kaže, da prostitutke le niso bile nujno lene, neumne, neizobražene ženske iz socialnega dna, ki so si želele razkošja in lahkega dobička, temveč so bile produkt časa, v katerem so živele, gospodarskih razmer in družbenih okoliščin.

SKRIVNA PROSTITUCIJA

Kljub temu, da je bila prostitucija v Ljubljani zakonsko urejena, se mnogo žensk, ki so opravljale ta poklic, ni odločilo za uradno registracijo in so prostitucijo raje opravljale skrivaj. Po letu 1919, ko je bila prostitucija na Slovenskem prepovedana, pa je bila vsa prostitucija in vse prostitutke, ki so se z njo ukvarjale, označena kot skrivna.

³⁷ *Slovenski narod*, 1. 4. 1919, št. 74, str. 3.

³⁸ *Domoljub*, 13. 3. 1919, št. 9, str. 102.

³⁹ *Ženski svet*, december 1925, št. 12, str. 360.

⁴⁰ *Ženski svet*, januar 1927, št. 1, str. 23.

⁴¹ Prav tam, str. 22, 23.

Hotel Bavarski dvor, 1903 (Kladnik, Ljubljanske metamorfoze, str. 132).

Poleg žensk, ki so se ukvarjale s skrivno prostitucijo, ker niso hotele biti označene kot prostitutke, so bile tudi tiste, ki se niso registrirale, ker je bila prostitucija le njihova postranska dejavnost. To niso bile profesionalne prostitutke, temveč ženske, ki so opravljale različne poklice,⁴² ki pa jim niso omogočali življenjskega minimuma, ali pa so si želele dodatnega zaslužka, s čemer so si dvignile življenjski standard. Vendar se da sklepati, sodeč po življenjskih pogojih, v katerih so živele ženske, ki so opravljale te poklice, plačilu, ki so ga sprejemale in življenjskih stroških v tem obdobju, da je šlo večinoma pri teh "pol prostitutkah" za ženske, ki brez tega dodatnega zaslužka ne bi mogle preživeti. Da so bile te ženske odvisne od zaslužka, ki so si ga prislužile s prostitucijo, kaže tudi podatek, da so se prodajale za kakršen koli denar⁴³ in včasih tudi za večerjo in pijačo⁴⁴ (sprejemanje hrane v zameno za spolne usluge je bilo zlasti izrazito med vojno, v času pomanjkanja).⁴⁵ Najverjetneje pa so sprejemale tudi druga bolj ali manj koristna "darila".

Stražniki so skrivne prostitutke pogosto odkrivali pri nočnih obhodih v raznih šupah, hlevih, kozolcih, v Tivolskem parku (to je vedel povedati tudi mestni vrtnar),⁴⁶ ki je bil edini konkretni kraj zbiranja skrivnih prostitutk, na železniški postaji in drugod po mestu. Nekatere skrivne prostitutke

so svoje stranke sprejemale tudi na svojem domu,⁴⁷ na kar so mestno policijo pogosto opozorili sosedje, ki so s tem izrazili skrb za moralo, prihajale pa so tudi ovadbe o prostituciji v raznih ljubljanskih gostilnah in hotelih. Najbolj drzne prostitutke pa so obiskovale vojake kar v vojašnici Sv. Petra, kjer so pogosto tudi prenočile.

Skrivne prostitutke so v obdobju, ko je bila javna hiša zaprta, obiskovali moški, ki so bili drugače obiskovalci prostitutk v Zvonarski ulici, na splošno pa vsi tisti moški, ki si niso mogli ali želeli privoščiti dražjih prostitutk v javni hiši. Prav tako nekateri moški niso želeli zahajati v javno hišo, ker si niso mogli priznati svoje slabosti in so tako veliko raje "pobrali" prostitutko na cesti.

Hotelska prostitucija

O hotelski prostituciji v obravnavanem obdobju ni ohranjeno veliko virov, vendar dovolj, da je razvidno, da je le-ta obstajala. Ohranjeno arhivsko gradivo pa nudi tudi dovolj podatkov o značilnostih takšne vrste skrivne prostitucije. Prostitutke so svoje stranke pogosto vodile v hotele, kot je to npr. počela tudi Amalija Potokar, ki je hodila po stranke na "tako zvaní Štrih".⁴⁸ V Ljubljani so bili takšni hoteli, kjer so frekventirale prostitutke, sledeči: pri Bavarskem dvoru, pri Južnem kolodvoru, pri Avstrijskem cesarju, pri Maliču – Stadt Wien, Grajerjev hotel, hotel Ilirija.⁴⁹

⁴² Prevladovali so šivilje, služkinje, natakarike, delavke (predvsem delavke Tobačne tovarne), trgovke.

⁴³ ZAL, LJU 489 (Reg. I), fasc. 1329, fol. 354.

⁴⁴ ZAL, LJU 489 (Reg. I), fasc. 1325, fol. 418.

⁴⁵ Svoljšak, Tudi jaz sem pomagala, str. 157.

⁴⁶ ZAL, LJU 489 (Reg. I), fasc. 1325, fol. 504; Cvelfar, No, zdaj pa če imaš denar, str. 12.

⁴⁷ ZAL, LJU 489 (Reg. I), fasc. 1274, fol. 405.

⁴⁸ ZAL, LJU 489 (Reg. I), fasc. 1322, fol. 96.

⁴⁹ ZAL, LJU 489 (Reg. I), fasc. 1325, fol. 418; fasc. 1329, fol. 26; fasc. 1322, fol. 96, 154; fasc. 1268, fol. 258, 710; fasc. 1272, fol. 636.

Hotel Pri Maliču, 1914 (Kladnik, Ljubljanske metamorfoze, str. 140).

Gotovo pa bi se našel še kakšen, ki v ohranjenih virih ni omenjen.

Prostitutke, ki so opravljale obrt po hotelih, pogosto niso imele stalnega bivališča v Ljubljani, tako da so bile odvisne od tega, da so našle stranko, ki je plačala sobo, v kateri so lahko prenočile. V nasprotnem primeru so bile prepuščene lastni iznajdljivosti. Seveda pa so imele nekatere tudi najete sobe v hotelih, kamor so vabile svoje stranke. V hotelu so se običajno prijavile pod lažnim imenom, da ne bi razkrile svoje identitete. Najbolj razvpite prostitutke so bile namreč dobro znane ljubljanski mestni policiji kot "nepopoljšljive hotelske vlačuge".⁵⁰

Da bi prikriale svojo dejavnost, so prostitutke pogosto prenočevale vsakič v drugem hotelu, ker bi drugače lahko postale sumljive hotelskemu osebju. Velikokrat se je zgodilo ravno to. Hotelski vratarji ali receptorji, ki so opazili, da je določena prostitutka opravljala ali poskušala opravljati obrt v njihovem hotelu, so to naznanili mestni policiji. Ovdabe v zvezi s hotelsko prostitucijo, ki so prihajale na mestno policijo, so bile največkrat, tako kot večina ovadb, anonimne.

Najstarejšo obrt so po hotelih opravljale tako Ljubljančanke in Slovenke nasploh kot tudi tujke, ki so se v Ljubljani zadrževale krajši ali daljši čas.

Gostilniška prostitucija

O gostilniški prostituciji oziroma o prostituciji, ki se je odvijala po raznih gostilnah in kavarnah, pričajo številni viri. To je razumljivo, saj je bila prostitucija, ki se je odvijala po gostilnah, zelo pogosta. Marsikatera natakaraica si je služila doda-

ten zaslužek s prodajanjem spolnih uslug gostom, ki so kaj radi pogledali mično točajko. Poleg tega so bile gostilne in kavarne idealen teren za srečevanje potencialnih strank, ki so se ga posluževale tudi prostitutke, ki so drugače delovale v javni hiši ali so bile nastanjene kje druge. Dogajalo pa se je tudi, da so se prostitutke zaposlile kot natakaraice in tako poleg legalnega dela opravljale še najstarejšo obrt.⁵¹ Znan je bil stereotip, da so bile ženske, ki se jih je dalo srečati v gostilni, sumljivega porekla, saj spodobne ženske niso hodile same v gostilne.⁵²

Da je gostilniška prostitucija predstavljala določen problem, je razvidno tudi iz tega, da je to vprašanje urejala zakonodaja v poglavju o zvodništvu s posebnim paragrafom, ki se je nanašal specifično na gostilničarje in krčmarje. V § 515 kazenskega zakona o hudodelstvih, pregreških in prestopkih iz leta 1852 je bila določena kazen za gostilničarje in krčmarje, ki so tolerirali opravljanje "nečiste obrti".⁵³ Lastniki gostiln so očitno pogosto vedeli za dodatno dejavnost svojih zaposlenih in so zamižali na eno oko, nemalokrat pa so jo celo spodbujali.

Da je bil videz natakaraic pomemben, je razvidno tudi iz oglasov za delo, v katerih so lastniki

⁵¹ Čad, *Gostilne v Ljubljani*, str. 24.

⁵² Urbanus, *Knjiga*, str. 157.

⁵³ *Zbirka avstrijskih zakonov*, § 515: "Ako gostilničarji ali krčmarji, razun primerlejev prestopka sovodstva v § 512 zaznamovanih k nečistosti priložnost dajejo, so krivi prestopka, in se kaznujejo prvokrat v denarjih od 25 do 200 goldinarjev. Če naprej potuho dajejo, se jim odvzame pravica gostilničarjenja ali točenja in se izreče, da so v prihodnje za takošno obrtnijo nesposobni. Ako služabniki, ko gostilničar ali krčmar za to ne ve, tega prestopka krivi postanejo, jih je kazniti z zapornom od osem dni do treh mesecev".

⁵⁰ ZAL, LJU 489 (Reg. I), fasc. 1329, fol. 26.

gostiln iskali spretne in brhke natararice, ob ponudbi pa so pričakovali tudi priloženo fotografijo.⁵⁴

Gostiln, ki so bile na slabem glasu, je bilo v Ljubljani veliko. Gostilna Marije Mekinc, Pri solncu, gostilna na Židovski stezi, Furgolinova krčma, gostilna na Emonski cesti, pri Grčarju v Cerkvnenih ulicah, gostilna v Stiški ulici, ki je bila na tako slabem glasu, da so jo imenovali kar "številka 14",⁵⁵ in zagotovo še veliko več.

ZVODNIŠTVO

O zvodništvu v Ljubljani v času od leta 1900 do 1930 ni na voljo veliko podatkov, posamezni primeri, ki se jih da najti v arhivu, pa le pričajo o obstoju te dejavnosti v prestolnici. Jasno je, da so obstajali zvodniki, ki so bili na takšen ali drugačen način povezani z najstarejšo obrtjo, saj prostitucija kot taka ni mogla delovati brez njih. Težje pa je na podlagi arhivskega gradiva ugotoviti, v kakšnem obsegu so delovali in bili prisotni v dnevnem poslovanju prostitutk, ki so opravljale svoj poklic na ljubljanskih ulicah.

Avstrijska zakonodaja je ločila tri oblike zvodništva. Prva in na prvi pogled najbolj očitna oblika je bila tista, pri kateri je zvodnik živel direktno od sredstev, ki jih je prostitutka zaslužila s svojim delom. Zvodnik jo je pošiljal na ulico, ji dovajal stranke in jo po potrebi ščitil, ona pa mu je prinašala denar, ki ga je zaslužila. Druga oblika je bila tista, pri kateri je dotična oseba prostitutki odajala sobo ali stanovanje oziroma ji nudila prenočišče, v katero je lahko ta vodila svoje stranke. V tem primeru ni šlo za to, da bi zvodnik živel od direktnih prihodkov prostitutke, temveč je bil kriv zvodništva, ker je prostitutki omogočal pogoje, v katerih je lahko nemoteno opravljala svoje delo. Tretja in mogoče najbolj zlovešča oblika zvodništva je bila tista, pri kateri je zvodnik pridobival in mamil dekleta, ki so potem končala v javnih hišah ali na ulicah.

Dokumentirani primeri zajemajo vse tri oblike zvodništva. Vendar pa primeri, kjer je bila storilec krivda dejansko dokazana, zajemajo le tisti obliki zvodništva, kjer so osebe, ki so se z zvodništvom ukvarjale, dejansko živele od zaslužka prostitutk in so tem prostitutkam tudi nudile bivališče, kjer so se s prostitucijo lahko ukvarjale.

Zelo verjeten razlog za pomanjkanje gradiva tiči v tem, da teh primerov pri policiji niso beležili, za kar pa so lahko obstajali različni razlogi. Po eni strani je lahko šlo za ščitenje zvodnikov, ki so bili pogosto združeni v zelo vplivne kriminalne združ-

be in so svoje interese ščitili s podkupovanjem pristojnih oseb, po drugi strani pa je že sam zakon nudil precej ohlapno interpretacijo tega vprašanja. Če je bila prostitucija sama po sebi zakonsko dovoljena in če vzamemo za dejstvo, da je bilo zvodništvo nujno povezano s prostitucijo, se nam postavi zanimivo vprašanje, ali ne bi bilo potem dovoljeno tudi zvodništvo. Kajti če je bila legalna prostitucija, zakaj potem ne bi bilo legalno tudi zvodništvo? Postavlja se tudi vprašanje dvojne morale. Prostitucijo so opravljale le ženske, z zvodništvom pa naj bi se ukvarjali izključno moški. Tudi pri policiji so bili zaposleni izključno moški. Z gledišča povprečnega opazovalca je šlo za ženske z družbenega dna, ki so se same odločile za ta poklic in bi se s prostitucijo ukvarjale tudi brez zvodnika. Konec koncev je bila prostitucija v Ljubljani do leta 1919 uradno dovoljena. Kar pomeni, da je bil zvodnik v najslabšem primeru le podjetnik, ki je izkoristil ponujeno priložnost. Ne smemo pa pozabiti niti tega, da je bil to moški svet, v katerem so ti isti moški obiskovali prostitutke.

TRGOVINA Z BELIM BLAGOM

Primer trgovine z belim blagom, ki je bil razkrit v Ljubljani leta 1904, je bil zelo razvpit in je dvignil veliko prahu, ne le v Ljubljani temveč tudi širše v habsburški monarhiji. Razkrinkal je mnogo več kot nemoralno dejavnost, ki se je odvijala v prestolnem mestu. Na oči javnosti je prišla korupcija, protekcionizem in neučinkovitost mestnih oblasti.

Gre za primer Matilde Lowy, lastnice javne hiše v Zvonarski ulici št. 11 in 13, ki se je ukvarjala s trgovanjem z belim blagom celih sedem let, dokler ni bila proti njej uvedena uradna preiskava. Tisti, ki ji je omogočal nemoteno poslovanje, je bil sam šef ljubljanske policije Fran Podgoršek. Prav on je odgovoren za to, da danes med arhivskim gradivom ni sledi o kakršnem koli primeru trgovanja z belim blagom, saj je poskrbel, da ni prišlo do nobenih uradno zabeleženih ovadb in preiskav.

Kakšen je bil povod za začetek uradne preiskave in kako je do nje prišlo, iz arhivskega gradiva ni razvidno. Proti šefu ljubljanske policije Franu Podgoršku je bila 9. maja leta 1904 uvedena disciplinska preiskava, ki je vodila v njegovo začasno odstavitev.⁵⁶

Časopis *Slovenec* je ves čas trajanja "afere Podgoršek" svoje bralce oskrboval z najnovejšimi novicami in je po besedah *Slovenskega naroda* ob sodil Frana Podgorška še preden "preiskava glede izrečenih obdolžitev pokaže, koliko je na razširjenih, brez dvomno silno pretiranih govoricah resnice".⁵⁷ Žal pa se je izkazalo, da govorice niso bile

⁵⁴ *Slovenski narod*, 19. 4. 1904, št. 88.

⁵⁵ ZAL, LJU 489 (Reg. I), fasc. 1274, fol. 218; fasc. 1275, fol. 332; fasc. 1276, fol. 229; fasc. 1319, fol. 133, 134; fasc. 1326, fol. 135, 226, 227.

⁵⁶ *Slovenec*, 16. 5. 1904, št. 110.

⁵⁷ *Slovenski narod*, 18. 5. 1904, št. 112.

tako zelo pretirane. 21. maja istega leta je bila zaradi preiskave javna hiša zaprta, o čemer sta poročala tako *Slovenec* kot *Slovenski narod*, vse prostitutke, ki jim je bilo prepovedano delo v Ljubljani, so morale mesto nemudoma zapustiti, lastnica javne hiše Matilda Lowy pa je odpotovala v Pulo.⁵⁸

Uradna preiskava, ki je sledila, je razkrila, da se je v Ljubljani res vršila trgovina z belim blagom, pri čemer je lastnica javne hiše ves čas obratovanja prodajala in kupovala dekleta. Ugotovilo se je, da je Matilda Lowy kupovala dekleta v Puli in Ljubljani, trgovala pa je večinoma z ogrskimi državljani. Večina kupčij naj bi bila sklenjena prav na Ogrskem, kjer trgovanje z belim blagom ni bilo kaznivo dejanje, nekatere tudi z lastnikom javne hiše v Zagrebu, Arangosom. V zvezi s tem je bil podan predlog, da naj bi se hrvaško vlado opozorilo na njegovo početje. Z dekleti so v večini primerov kupčevali ogrski Židje, za katere je bilo znano, da so bili tudi drugod vpleteni v trgovino z belim blagom (npr. Židje na Poljskem). O primeru Matilde Lowy je pisal tudi graški *Tagespost*, čigar dopisnik je poročal, da so tudi v Puli zaprli javno hišo, ki je bila v njeni lasti.⁵⁹

Kako se je sodni proces zaključil, razen tega, da so Matildi Lowy sodili zaradi oduševanja in pridobivanja dobička od prostitucije,⁶⁰ ni zabeleženo. Očitno pa je trajal še dolgo v leto 1905, saj je o tem primeru aprila 1905 v kar dveh člankih poročal tudi dunajski časopis *Reichspost*, ki je razkril grozljive podrobnosti celotnega početja Matilde Lowy. Ta naj bi prostitutke, ki so prišle v njeno javno hišo, že ob vstopu obremenila z dolgom tristo do štiristo kron za stvari, ki so jih potrebovale pri svojem delu. Mesečno so zaslužile med štiristo in šesto kronami, vendar jim po odplačilu življenjskih stroškov, dolga in dobička lastnici ni ostalo praktično nič. To pa je bil tudi namen, saj so tako ostajale ujete v suženjskem odnosu.

Vse to pa ne bi bilo mogoče, če Matilda Lowy ne bi bila deležna podpore samega šefa ljubljanske mestne policije, ki je prikrival dokaze, sabotiral preiskave in zavedel celo mestno županstvo. Stražniki, ki so po službeni dolžnosti nadzorovali javno hišo, so pogosto opazili sumljive dejavnosti in so to tudi prijavljali, vendar so bile njihove prijave vedno uničene. Tisti, ki so pri svojih prijavih vztrajali, so bili službeno premeščeni. Enako se je dogajalo tistim, ki niso bili pripravljeni zastraševati deklet, ki so bile pogosto pretepeane (ena izmed prostitutk naj bi celo umrla zaradi mučenj, ki jim je bila izpostavljena) in so poskušale pobegniti. Pred tem se je Matilda Lowy, po besedah časopisa *Reichspost*, zavarovala tako, da je dekletom ob

vstopu vzela njihova oblačila in jim dala obleke, v katerih se prostitutke niso mogle pokazati na cesti. Poleg tega naj bi jim na mestni policiji grozili z izgonom v domovinsko občino, česar so se vse bale zaradi sramote, ki bi jim jo to prineslo. Izgnana dekleta naj bi spodili brez denarja, prav tako jim niso pustili s seboj vzeti oblačil.⁶¹

Šef ljubljanske mestne policije Fran Podgoršek je imel od celotne zadeve denarno korist. Pri preiskavi, o kateri je poročal časopis *Slovenec* 9. septembra 1904,⁶² da je bila ustavljena, naj bi bilo ugotovljeno, da je imel izdatne vire dohodkov, ki so mu omogočali razkošna letovanja, potovanja v Pariz itd.

V drugem članku se je novinar *Reichsposta* lotil mestnega magistrata, ki naj bi bil že leta 1897 posvarjen pred izkoriščanjem prostitutk s strani lastnice javne hiše, vendar se za to nihče ni zmednil. Aprila leta 1897 naj bi deželna vlada opomnila mestno upravo na njene dolžnosti, vendar je menda župan Ivan Hribar v svojem poročilu celotno zadevo označil za nedolžno.

Leta 1899 so prihajale nove prijave. Ker so bile raziskave tega vprašanja prepuščene mestni policiji, je šef mestne policije poskrbel, da se zadeva ni razrešila, saj je zavajal preiskave, ki zaradi tega niso imele rezultatov. Marca leta 1904 so ponovno prišle prijave k državnemu tožilstvu, ki tokrat preiskave ni prepustilo mestni policiji, temveč je zadevo raziskalo sodišče samo. Podgoršek, ko mu je bila dokazana krivda (enako poročata tudi *Slovenec* in *Slovenski narod*), ni bil odpuščen, ampak je dobil možnost, da je sam odstopil.⁶³ Da se je mestni policijski svetnik Fran Podgoršek res sam odpovedal svoji službi, potrjuje tudi članek v *Slovenskem narodu*.⁶⁴

Mogoče Fran Podgoršek ni štutil le poslov Matilde Lowy, temveč tudi drugih zvodnikov, ki so v tem času delovali v Ljubljani in zato v arhivu ni najti nobenih podatkov, ki bi osvetlili to plat prostitucije. Očitno je, da se tudi tukaj kaže dvojna morala; ko je postala celotna zadeva javna in so bili glavni akterji razkrinkani, Fran Podgoršek očitno ni utrpel večjih posledic. Izkoriščanje prostitutk in prikrivanje slabega ravnanja z njimi očitno ni bilo tako grozno dejanje kot sama prostitucija.

ZAŠČITA DEKLET IN ŽENSK

Na Slovenskem v obravnavanem obdobju, kolikor je moč sklepati na podlagi obstoječega gradiva, ni delovala nobena organizacija, ki bi se ukvarjala direktno z bojem proti trgovini z belim

⁵⁸ *Slovenec*, 24. 5. 1904, št. 116.

⁵⁹ *Slovenec*, 11. 1. 1905, št. 8.

⁶⁰ *Slovenec*, 13. 1. 1905, št. 11.

⁶¹ *Reichspost*, 16. 4. 1905, str. 4, 5 in 19. 4. 1905, str. 5.

⁶² *Slovenec*, 9. 9. 1904, št. 205.

⁶³ *Slovenec*, 3. 2. 1905, št. 27.

⁶⁴ *Slovenski narod*, 24. 2. 1905, št. 45.

blagom, kar pa ne pomeni, da je ostalo to vprašanje pri nas popolnoma zanemarjeno.

Tako kot obe organizaciji, ki sta svoj čas delovali na Slovenskem, zavod Sv. Nikolaja in Sv. Marte, si je tudi Narodna ženska zveza za Kraljevino Srbov, Hrvatov in Slovencev prizadevala poskrbeti za dekleta in jih zaščiti pred potencialnimi nevarnostmi, se pravi ukrepati bolj preventivno.

Zavod Sv. Nikolaja je od leta 1898 v Trstu nudil zatočišče in zaščito brezposelnim služkinjam in ostalim dekletom, ki so prišle v neznano mesto iskat nove priložnosti. Pomoči pa so bila deležna tudi tista dekleta, ki so službo že imela in so jo izgubila zaradi različnih razlogov (bolezen, nosečnost, ...). Enako pomoč je nudil brezposelnim služkinjam zavod Sv. Marte v Ljubljani, ki je deloval od leta 1903. Dekletom, ki so prišla v glavno mesto iskat zaposlitev, je nudil začasno zatočišče,⁶⁵ dokler niso našle primerno stanovanje, denarno pomoč in moralno oporo.⁶⁶

Narodna ženska zveza v Kraljevini Srbov, Hrvatov in Slovencev se je vsa leta svojega obstoja ukvarjala s problemi, ki so bili povezani z ženskim vprašanjem. Med drugim so si članice prizadevale rešiti tudi problem prostitucije in trgovine z belim blagom. Pri Zvezi je bil leta 1922 ustanovljen fond, ki je bil namenjen zaščiti moralno ogroženih deklet.⁶⁷ Narodna ženska zveza je organizirala redne skupščine, kjer so članice razpravljale o tej temi in predlagale morebitne rešitve, organizirani pa so bili tudi ženski kongresi.⁶⁸

SPOLNE BOLEZNI PRI NAS

Podobno kot drugod po svetu so bile tudi pri nas najpogostejše spolne bolezni gonoreja, mehki čankar in sifilis. Spolnih bolezni, kot sta gonoreja in mehki čankar ljudje običajno niso jemali posebno resno. Pogosto so menili, da gre le za nedolžen katar, ki se bo sam pozdravil in zato ni potrebno obiskati zdravnika. Mladi fantje so se radi norčevali ali bahali v zvezi s gonorejo, študenti so na bolezen celo gledali kot na sestavni del študijskih let.⁶⁹ Sifilis je bil povsem druga zgodba, vendar kljub temu, da so se ljudje na splošno zavedali resnosti sifilisa, pogosto niso poiskali zdravniške pomoči ali pa so to storili, ko je bilo že dolgo prepozno. Ljudje so si pri zdravljenju spolnih bolezni pogosto poskušali pomagati kar sami in so se zatekali k uporabi različnih mazil in pripravkov. K temu so jih spodbujali tudi razni oglasi v časopisih

in brošure, ki so oglaševali razna neučinkovita sredstva proti spolnim boleznim, katerih namen je bilo iztržiti čim več denarja iz obupanah bolnikov.

Za sifilisom so obolevali zlasti ljudje med petnajstim in petindvajsetim letom. Spolne bolezni so se pri moških pojavljale v najširšem obsegu med osemnajstim in tridesetim letom, ko so bili spolno najbolj aktivni. Največji odstotek obolelih za spolnimi boleznimi je bil med alkoholiki.⁷⁰

Spolne bolezni so zdravili v Ljubljani na dermatološko-sifilitičnem oddelku deželne bolnišnice. Tja so pošiljali na zdravljenje tudi vse prostitutke, pri katerih so odkrili spolne bolezni, nekatere pa so se raje odšle zdraviti v Trst. Od leta 1904 je zaradi vedno večjega števila bolnikov dr. Jernej Demšar brezplačno vodil ordinacijsko uro za kožne in spolne bolezni v Mestnem domu. Tri ure na teden so bile rezervirane za ženske bolezni in ena ura za kožne in spolne bolezni.⁷¹ Dr. Jernej Demšar je opozarjal, da je največji krivec za razširjenost spolnih bolezni ravno nevednost in nepoučenost ljudi med vsemi družbenimi sloji, ki ji je tesno sledilo sprenevedanje. *"Inteligenca ima navadno o njih nejasne pojme, ki jih je posnela večinoma iz svoje, seveda žalostne izkušnje ali pa sprejela od omizja, ki običajno pri penecem pivu spravlja seksualna vprašanja na dnevni red in jih razmotriva. Da se tu v razgovor vpletajo nazoni, ki so vse prej ko znanstveno vtemeljeni, in da se marsikaj smatra za dognano dejstvo, kar nima nobene resne podlage, si lahko mislimo. Ta nevednost se neusmiljeno maščuje na mladih moških, ki so iz rojstne hiše, v kateri je očetova volja vodila njih dejanje in nehanje, stopili v svobodno, razposajeno življenje, ne da bi se jim bile samo z besedico omenile grozeče nevarnosti. Naša družba namreč ni še tako odkritosrčna, da bi lahko govorila o seksualnih zadevah, ne da bi prišla v zadrego. Napačna vzgoja doma in v šoli ter lažniva javna morala je spravila čut naše sramežljivosti čisto na kriva pota."*⁷²

Ženski svet je leta 1930 zapisal, da je bilo med prostitutkami v času reglementacije kar 80-90 % spolno okuženih.⁷³ To je morda držalo za skrivne prostitutke, ki jih je bilo v Ljubljani veliko in niso bile izpostavljene rednim tedenskim pregledom ali pregledom sploh, ne pa za prostitutke v javni hiši. Leta 1910 je bilo ugotovljeno, da so bile vse prostitutke v javni hiši zdrave, leta 1907 so zasledili tri primere spolne bolezni, leta 1908 le enega, leta 1909 pa nobenega, kar kaže na učinkovitost zdravstvenega sistema, v nasprotju s trditvami nasprotnikov prostitucije. *"Naznanil o infekcijah moških*

⁶⁵ Leta 1904 je društvo, ki je imelo tedaj 206 članov, sprejelo 716 oseb (*Slovenec*, 21. 11. 1904, št. 266).

⁶⁶ Šatej, *Slovenska ženska*, str. 103.

⁶⁷ *Ženski svet*, december 1925, št. 12, str. 360.

⁶⁸ *Ženski svet*, november 1929, št. 11, str. 345; *Ženski svet*, april 1927, št. 4, str. 117.

⁶⁹ Demšar, *Spolne bolezni*, str. 10.

⁷⁰ Demšar, *Spolne bolezni*, str. 8, 30.

⁷¹ ZAL, LJU 489 (Reg. I), fasc. 1431, fol. 197.

⁷² Demšar, *Spolne bolezni*, str. 6.

⁷³ *Ženski svet*, november 1930, št. 11, str. 384.

Mestni dom, okoli 1910 (Kladnik, *Ljubljanske metamorfoze*, str. 94).

že dolgo ni bilo. V zdravniških krogih se govori da so postale spolne bolezni silno redke, osobito ni infekcij iz bordela.⁷⁴

Na mestno policijo so pogosto prihajale ovadbe moških, ki so se okužili s spolno boleznijo (največkrat z gonorejo in sifilisom), in so za to krivili služkinje, ljubice, natakariče, prostitutke, s katerimi so imeli spolne odnose.⁷⁵ V teh primerih so pogosto ugotovili, da so bile ženske, ki so jih ovadili, zdrave in da so se z boleznijo moški okužili drugje (kar kaže na promiskuiteto moških), tiste, pri katerih so odkrili spolno bolezen, pa so bile odpravljene v deželno bolnico.

Zelo veliko spolnih bolezni je bilo zaslediti med vojaštvom, ki se je po večini okužilo pri skrivnih prostitutkah, ki so vojake obiskovale celo v vojašnici, pa tudi pri prostitutkah v javni hiši.⁷⁶ Ravno zaradi promiskuitete vojaštva avstrijske oblasti med prvo svetovno vojno niso spodbujale množičnega stopanja deklet v pomožne vojaške službe. Deloma so ta problem poskušali reševati z organizacijo javnih hiš za bojno črto.⁷⁷ Ravno v mestih in krajih za bojno črto, kamor so hodili vojaki počivat, so se najpogosteje okužili s spolno boleznijo. O tem je najbolj nazorno pričalo stanje v vojaških bolnicah.⁷⁸ Omejevanje okužb s spolnimi boleznimi so poskušali med vojno doseči z izobraževanjem vojakov o učinkoviti profilaksi, da pa ne bi ostalo le pri besedah, so vojaki dobili tudi vse potrebno za samo razkuževanje. Kot učinkovito zaščito pa so

vojakom priporočali tudi uporabo alkohola, ki je dolgo veljal kot zanesljivo razkužilo.⁷⁹

Prav tako naj bi bile ženske, ki so se zaposlovale pri vojski kot vojaške uradnice ali medicinske sestre, prenašalke spolnih bolezni, zato je narodna vlada Srbov, Hrvatov in Slovencev v strahu pred širitvijo okužb po razpadu bivše avstro-ogrske armade 13. novembra 1919 izdala naredbo: *"Pomožne ženske moči, ki so bile zaposlene pri armadi, se morajo dati isto tako (kot vojniki) zdravniško preiskati, ker bi se sicer ne smele sprejeti v nobeno službo...zdravnik naj jim ob enem izda svoje spričevalo"*.⁸⁰ Da so spolne bolezni in promiskuiteta med vojaštvom predstavljale resen problem, pričajo tudi navodila in opozorila vojakom, ki jih je katoliška cerkev posredovala v obliki knjižice in v njej pozivala vojake, naj se izogibajo "slabih žensk".⁸¹

O nevarnosti in razširjenosti spolnih bolezni pričajo tudi članki v dnevnem časopisju, ki so med drugim vabili meščane na predavanja o spolnih boleznih.⁸² Zdravniško društvo je opozarjalo, da je bila v Ljubljani spolno bolna že vsaka druga ženska med dvajsetim in štiridesetim letom in so zato predlagali zdravstvene preglede pred poroko, prav tako pa tudi ustanovitev "brezplačne štacije za Wassermannovo reakcijo".⁸³ Društvo za čuvanje

⁷⁹ Ryley, *Prostitucija*, str. 180.

⁸⁰ *Slovenka*, 15. 2. 1919, št. 2, str. 47.

⁸¹ *Resna beseda vojakom*, str. 11.

⁸² *Domoljub*, 30. 1. 1919, št. 5, str. 13; *Slovenski narod*, 3. 3. 1919, št. 9, str. 4.

⁸³ *Slovenski narod*, 31. 3. 1919, št. 33, str. 5; *Slovenski narod*, 1. 4. 1919, št. 34, str. 3. "Wassermannova reakcija" je test, s katerim se diagnosticira sifilis; imenuje se po bakteriologu Augustu von Wassermannu, ki je test razvil leta 1906.

⁷⁴ ZAL, LJU 489 (Reg. I), fasc. 1431, fol. 319.

⁷⁵ ZAL, LJU 489 (Reg. I), fasc. 1431, fol. 282, 287, 289, 291, 293.

⁷⁶ ZAL, LJU 489 (Reg. I), fasc. 1431, fol. 294, 295, 300, 306, 318.

⁷⁷ Švajncer, *Ženska*, str. 144.

⁷⁸ *Resna beseda vojakom*, str. 1.

narodnega zdravja v Sloveniji je v skrbi za preprečevanje širjenja spolnih bolezni najavilo ustanovitev ambulant in zavodov za "padle deklice".⁸⁴

Dne 25. novembra leta 1921 je Zakon o ustanovitvi posebnih sanitetnih ustanov za raziskovanje in omejevanje nalezljivih bolezni in omogočanju brezplačne zdravniške pomoči omogočil ministru za socialno politiko in narodno zdravje ustanavljanje ambulant kot posebnih zdravstvenih ustanov. 11. aprila 1922 je bil sprejet Pravilnik o delu ambulant za venerične bolezni.⁸⁵

Zaščita pred spolnimi boleznimi

O uporabi kondomov kot sredstvu za zaščito pred okužbami ne poroča nobeden vir. Zato ni znano, v kolikšni meri so se jih ljudje dejansko posluževali. Dejstvo, da je katoliška cerkev nastopala odločno proti uporabi preservativov, pa kaže na njihovo razširjeno uporabo ali vsaj na njihovo dostopnost ljudem.⁸⁶

Tudi dr. Jernej Demšar v svoji knjigi o spolnih boleznih, nikjer ne omenja učinkovite zaščite pred spolnimi boleznimi, medtem ko mimogrede pravi, da je vsako spolno občevanje izven zakona zelo tvegano. V preventivne namene priporoča uporabo vazelina, ki naj bi se ga pred spolnim odnosom nanese na spolovilo, uriniranje, umivanje z milom, hipermangan in vbizgavanje 5% protargola po spolnem odnosu, pri čemer opozarja, da vse te metode niso stodstotno zanesljive.⁸⁷

ZAKLJUČEK

Za ureditev prostitucije v Ljubljani, sprva v obliki kasernacije (omejitve) in kasneje reglamentacije (zakonske ureditve), je bil v veliki meri zaslužen župan Ivan Hribar, ki je leta 1896 naročil mestnemu policijskemu uradu, naj izvrši sklep mestnega odbora ljubljanskega iz leta 1886 in s tem uresničil navodila mestnega stalnega zdravstvenega sveta.

"Navod kako nadzorovati prostitucijo v Ljubljani" je v celoti urejal tako samo ureditev prostitucije kot tudi zdravstveni in policijski nadzor prostitutk. Ureditev tega pomembnega vprašanja je izhajala iz skrbi za zdravstveno stanje Ljubljančanov. Čeprav so bile prostitutke tiste, ki so bile pod strogim zdravstvenim nadzorom, ne moremo mimo dejstva, da je bila skrb za zdravstveno stanje namenjena v večji meri njihovim strankam in ne samim prostitutkam. Zaščita moških je bila na prvem mestu. Moški, ki so obiskovali pro-

stitutke, prav tako niso bili izpostavljeni zdravstvenim pregledom, kar je bila največja napaka sistema, ki se je tako vrtel v začaranem krogu.

Avstrijska in kasneje jugoslovanska kazenska zakonodaja sta strogo sankcionirali prostitutke, medtem ko stranke prostitutk niso bile kazensko preganjane. Zdi se, da se na vsakem koraku raziskovanja ureditve vprašanja prostitucije srečujemo z dvojno moralno.

VIRI IN LITERATURA

ARHIVSKI VIRI

ARS – Arhiv Republike Slovenije

AS 16 – Deželno predsedstvo za Kranjsko 1791–1918.

ZAL – Zgodovinski arhiv Ljubljana

LJU 489 – Mesto Ljubljana, Splošna mestna registratura (Reg I), Policijske zadeve.

TISKANI VIRI

Kazenski zakonik za kraljevino Srbov, Hrvatov in Slovencev. Ljubljana : Tiskovna zadruga, 1929.

Zbirka avstrijskih zakonov v slovenskem jeziku. Ljubljana : Narodna tiskarna, 1889–1910.

ČASOPISNI VIRI

Domoljub, 1919.

Reichspost, 1905.

Slovenec, 1904, 1905.

Slovenka, 1919.

Slovenski narod, 1904, 1905, 1919, 1920.

Ženski svet, 1925, 1927, 1929, 1930.

LITERATURA

Cvirn, Janez: Iz zgodovine prostitucije v Celju ob koncu prejšnjega stoletja. *Kronika*, 33, 1985, št. 2–3, str. 142–147.

Cvelfar, Bojan: "No, zdaj pa če imaš denar, daj ga sem, potem se pa hitro z menoj spolsko združi": k zgodovini tajne prostitucije v Ljubljani na začetku stoletja. *Zgodovina za vse*, 1, 1994, št. 2, str. 11–30.

Čad, Gorazd: *Gostilne v Ljubljani ob koncu 19. stoletja*. Ljubljana: diplomatska naloga, oddelek za zgodovino FF v Ljubljani, 1995.

Čubinski, Mihail P.: *Naučni i praktički komentar krivičnog zakonika kraljevine Jugoslavije od 27. januara 1929. god. (Posebni deo)*. Ljubljana : Tiskovna zadruga, 1929.

Demšar, Jernej: *Spolne bolezni (Ljudstvu v poduk in svarilo)*. Ljubljana : natisnil A. Slatnar, 1907.

Dolenc, Metod: Kazenskopravno zakonodajstvo po

⁸⁴ *Slovenski narod*, 27. 1. 1920, št. 21, str. 4.

⁸⁵ Markovič, *Prostitucija*, str. 85.

⁸⁶ *Resna beseda vojakom*, str. 7.

⁸⁷ Demšar, *Spolne bolezni*, str. 33.

- prevratu in Slovenci. *Slovenski pravnik*, 35, 1921, št. 5–8, str. 114–127.
- Dolenc, Metod: Prisilna vzgoja k delu po našem kazenskem pravu. *Slovenski pravnik*, 37, 1923, št. 9 in 10, str. 230–245.
- Enciklopedija Slovenije*. Zv. 9. Ljubljana : Mladinska knjiga, 1997.
- Kavčič, Marjana: Prostitucija v Ljubljani ob koncu prejšnjega stoletja. *Kronika*, 35, 1987, št. 3, str. 155–162.
- Kladnik, Darinka: *Ljubljanske metamorfoze*. Ljubljana : Luxuria, 1991.
- Markovič, Tomislav: *Prostitucija (skripta iz socialne patologije)*. Zagreb : Sveučilište u Zagrebu visoka defektološka škola Zagreb, 1965.
- Mischler – Ulbricht: *Österreichisches Staatswörterbuch Handbuch des gesamten österreichischen öffentlichen Rechtes (vierter Band R – Z)*. Wien : K. u. k. Hof- und Universitäts Buchhändler, 1909.
- Resna beseda vojakom (II. izdaja)*. Ljubljana : Katoliška tiskarna, 1916.
- Ryley, Scott George: *Prostitucija v Evropi (najstarejša obrt prostitucija od antike do današnjih dni)*. Ljubljana : Cankarjeva založba, 1969.
- Svoljšak, Petra: Tudi jaz sem pomagala do velike zmage! *Ženske skozi zgodovino*, Zbornik referatov 32. zborovanja slovenskih zgodovinarjev, (urednik Žižek Aleksander). Ljubljana : Zveza zgodovinskih društev Slovenije, 2004, str. 153–158.
- Šatej, Barbara: Slovenska ženska v letih 1900–1918. *Kronika*, 47, 1999, št. 1–2, str. 89–114.
- Švajncer, Janez J.: Ženska v slovenski vojni in vojaški zgodovini. *Ženske skozi zgodovino*, Zbornik referatov 32. zborovanja slovenskih zgodovinarjev, (urednik Žižek Aleksander). Ljubljana : Zveza zgodovinskih društev Slovenije, 2004, str. 141–151.
- Urbanus [Franc Terseglav]: *Knjiga o lepem vedenju*. Ljubljana: Katoliška bukvarna, 1910.
- Valant, Milan: *Hiše in ljudje stare Ljubljane*. Ljubljana : samozaložba, 1980.

ZUSAMMENFASSUNG

Die Prostitution in Ljubljana in den ersten drei Jahrzehnten des 20. Jahrhunderts

Die Prostitution wurde durch das österreichische Strafgesetz vom 24. Mai 1885 endgültig sanktioniert. Paragraph 5 des genannten Gesetzes

besagt, dass die durch die Vorschriften geregelte Prostitution gesetzlich gestattet sei. Unter welchen Bedingungen, wenn überhaupt, die einzelnen Städte Prostitution zuließen, entschieden die Sicherheitsbehörden.

Prostitution wurde in der Gesetzgebung nicht als ein moralisches, sondern als ein sanitäres Problem behandelt. Bei der Regelung der Prostitution verfolgte man das vordergründigste Ziel, die Verbreitung von Geschlechtskrankheiten einzudämmen und zu verhindern. Geschlechtskrankheiten stellten in Ljubljana ein akutes Gesundheitsproblem dar, waren sie doch schwer heilbar oder gar unheilbar. Das Wesen des Problems bestand darin, dass die Bevölkerung über Geschlechtskrankheiten und deren Übertragung schlecht informiert war, dass vor allem Frauen Angst und Scham vor dem Arzt hatten, dass man überzeugt war, dass Geschlechtskrankheiten eine Strafe für Sünden seien und dass man über die Vorbeugung nicht unterrichtet war.

Kuppelei, die im Rahmen der Strafgesetzgebung noch weiterhin als Übertretung behandelt wurde, bereitete den Polizeibehörden erhebliche Schwierigkeiten, stand sie doch nicht im Einklang mit der neuen gesetzlichen Definition der Prostitution. Da die Prostitution als solche ohne Kuppelei nicht existieren konnte, entstand ein Dilemma: das Nebeneinander der legalen Prostitution und der illegalen Kuppelei. Die Mängel der österreichischen Strafgesetzgebung kamen auch beim grenzüberschreitenden Mädchenhandel zum Ausdruck, enthielt sie doch keinen Paragraphen, der ihn sanktionieren würde.

Die österreichische Strafgesetzgebung galt in Slowenien bis zum 1. Januar 1930, als die Strafgesetzgebung des Königreichs der Serben, Kroaten und Slowenen in Kraft trat, die fortschrittlicher als die österreichische war. Sie hob die Mängel bei der Strafverfolgung des internationalen Mädchenhandels auf, in der Rolle von Kupplern und Prostituierten sah sie sowohl Männer als auch Frauen vor. Der gemeinsame Zug beider Gesetzgebungen bestand darin, dass sie von der Strafverfolgung von den Kunden der Prostituierten absahen.

Das Freudenhaus in Ljubljana öffnete seine Tore am 15. Februar 1897 zu Beginn der Amtszeit des liberalen Bürgermeisters Ivan Hribar und war mit einer Unterbrechung im Jahr 1904, als die Prostitution reglementiert wurde, bis zum Jahr 1919 in Betrieb. Am 1. März dieses Jahres erließ der Beauftragte für innere Angelegenheiten der slowenischen Landesregierung eine Verordnung, die den Betrieb von Freudenhäusern in Slowenien untersagte.